

se Seraphim nominata. Quamvis non ab amore, sed ab ardore dicta sint, tanquam ignita; in igne autem non solum calor, sed etiam lux perfectissima est.

35. *Ad tertiam.* — Ad tertiam rationem, dicimus imprimis majorem, scilicet Deum in homine prius movere id quod est sibi propinquius, incertam esse, et universaliter loquendo non esse necessariam. Item quando est subordinatio et dependentia inter motiones, parum refert propinquitas ad Deum, ut unam potentiam moveat absque prævia motione alterius potentiae, a qua pendet, etiamsi remotior sit. Id vero quod in minori subsuntur, scilicet intellectum esse potentiam remotionem a Deo quam voluntatem, et gratis dicitur, et in rigore falsum est. Nam, sicut intellectus prius ratione convenit Deo quam voluntas, et est quodam modo magis essentialis, ita intellectus prius natura est in anima, et est propinquior essentiæ, et per illam magis assimilatur Deo, participatque imaginem ejus, ac tandem in patria illi intimius conjungitur.

36. *Ad quartam.* — In quo consistat contemplatio. — Ad rationem quartam, primum dicimus posse in contrarium retorqueri hoc modo: cum homo multum distet a Deo, perfectius illum amabit, si prius per aliam viam illum attingat, eique conjugatur; hoc autem faciet, si prius de ipso cogitet per intellectum; ergo ut in contemplatione amor perfectus sit, debet præire intellectus. Deinde rem ipsam explicando, fatemur amorem posse multum juvare ad perfectionem cognitionis Dei, et quoad hoc etiam confitemur amorem quodammodo habere primarias partes in Theologia mystica, posseque multum impediri amoris ardorem, si perfectio cognitionis extra ipsum queratur. Nihilominus tamen necessarium est ut accommodata cogitatio Dei præcedat, in qua amor fundetur. Quæ omnia possunt breviter declarari ex hactenus dictis. Quia contemplatio perfecta ex parte intellectus præcipue consistit in simplici intuitu et ponderatione alicujus veritatis divinæ cum amore, et admiratione illius, et aliis affectibus ad voluntatem pertinentibus. Unde qui ad hunc statum contemplationis pervenit, non est sollicitus de inquirenda majori Dei cognitione, sed de perficienda unione ad ipsum, que principaliter est per charitatem et voluntatem, quæ propterea in hoc negotio et in statu viae primarias habet partes. Tamen ex hoc ipso affectu cum delectatione

et spirituali dulcedine, quæ illum comitatur, sequitur in intellectu intimior quedam, et suo modo clarior cognitio illiusmet veritatis quam intellectus contemplatur, quæ ex ipsis affectibus, quos anima in se experitur, necessitate quadam sequitur absque mentis distractione, vel sollicitudine, et ita perficitur contemplatio per amorem, quod præcipue videtur voluisse Bonaventura et alii; non fuit tamen illis necessarium dicere aut existimare, amorem illum sine prævia cogitatione Dei subsistere. Ad alios auctores satis jam responsum est.

CAPUT XIV.

POSSITNE SUBSISTERE IN HAC VITA PERFECTA CONTEMPLATIO SINE OPERATIONE SENSUS?

1. *Duplex operatio in parte inferiori sensuum reperitur.* — *Differentia inter sensum et appetitum.* — Explicuimus proprias mentis operationes, in quibus vere ac substantialiter contemplatio consistit: superest ut de operatione sensuum dicamus, quatenus saltem potest talis operatio in usu mentalis orationis inveniri, juxta illud: *Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vivum.* Quoniam vero in parte inferiori duplex est operatio cum proportione respondens intellectuali, scilicet cognitionis et appetitus, ideo de utraque dicendum est; prius vero de cognitione agemus, quæ est etiam prior. Est autem in presenti notanda differentia inter sensum et appetitum, quod sensus in generali distinguitur in sensum interiore et exteriorem; appetitus vero non ita distinguitur, sed sequitur tantum sensum interiore. Cujus ratio est, quia sensus quoad cognitionem potest immutari ab objectis sensibilibus, vel immediate, et hic sensus dicitur externus, vel tantum mediante priori sensu ab ipso sensibili proxime immutato, et hic est sensus internus. At vero appetitus non movetur immediate ab objecto, sed tantum media cognitione; cognitio autem sensus exterioris non sufficit ad immutandum appetitum sine iudicio, et cooperatione interioris sensus; et ideo in appetitu non habet locum illa distinctio, quamvis in actibus ejus aliquo modo reperiatur, de quo alias.

2. *Sensus variæ questionis.* — Hinc ergo fit ut quæstio proposita intelligi possit vel de operatione utriusque sensus, tam interioris quam exterioris, vel de operatione alterius tantum sensus, scilicet exterioris; nam e con-

verso de operatione solius sensus interni non potest esse questio. Quia evidens est non posse sensus externos operari sine cooperatione sensus interioris, scilicet sensus communis, seu phantasiæ, ut constat ex scientia de Anima; et explicatur, quia, licet objectum visibile sit præsens visui, et oculi sint aperti, nullumque externum impedimentum interveniat, si interior attentio phantasiæ alio sit animo distracta, nihil videtur per sensum; indiget ergo sensus externus ad suum actum influxu vel cooperatione sensus interni. Quapropter si contemplatio sit talis, ut non abstrahat hominem ab usu sensuum externorum, constat illam etiam non abstrahere ab usu interioris sensus. At vero e contrario sensus internus potest operari sine externo, et ideo de illo genere abstractionis potest esse in præsenti specialis quæstio. Quæ adhuc duplicum sensum habere potest: unus est, an possit intellectus operari in contemplatione, nullo cooperante sensu ex vi talis contemplationis. Alter, au contemplatio intellectus ita possit suspendere omnem sensum, ut non solum illum non moveat, verum nec aliquid sinat illum operari, nec ab objectis exterius excitari, vel quid simile. Priorem sensum tractabimus in hoc capite, posteriorem in sequentibus.

3. *Assertio prima.* — *Fundamentum assertio-nis.* — Quod ergo attinet ad priorem quæstionem intellectam de omni operatione sensus interni et externi, dicendum est primo, naturaliter fieri non posse ut homo in hac vita rapiatur ad veram Dei contemplationem per intellectum, nihil omnino cooperando per sensum, neque internum, neque externum. Ita docet D. Thom. 2. 2, q. 174, a. 2, ad 4; et ibi Cajet., estque communis sententia; sumiturque ex illo Dionys., c. 1 de Cœlest. Hierar.: *Impossibile est lucere nobis dicinum radium, nisi varietate sacrorum velaminum circumvelatum.* Idem habet aperte Greg. Nazianz., Orat. 2, de Theol., ubi sic ait: *Quemadmodum nulla ratione fieri potest ut quispiam, qualibet gressum urgeat, umbram suam prætereat (quantum enim eam assequeris, tantum etiam illa semper anteverit), aut oculus rebus in aspectum cadentibus citra intermedium lucem et aerem conjungatur, aut natilia animantia extra undas labantur; ita etiam impossibile est iis, qui corporibus inclusi sunt, sine corporearum ac sensibilium rerum adminiculo rebus iis, quæ animo ac ratione intelliguntur, omnino conjungi; semper enim obliter sensibile aliquid incidit, quantumvis maxime nostra mens a*

rerum aspectabilium contagione separata, atque in seipsam collecta, cum rebus cognatis, oculorumque aciem fugientibus commercium habere conetur. Fundamentum est illud Aristot., 3 de Anim.: *Necesse est intelligentem phantasmata speculari.* Ex quo habetur illud philosophicum principium, intellectum hominis conjunctum naturaliter operari non posse, quin simul phantasia cooperetur; unde fit ut, si phantasia sit læsa, intellectus non possit ordinare ratiocinari et discurrere. Est ergo naturalis dependentia inter intellectum conjunctum et phantasiam; ergo naturaliter non potest homo naturaliter elevari ad contemplationem naturalem intellectualem sine cooperatione phantasiæ. *Naturaliter* autem dicimus hoc fieri non posse, non solum quia sine gratia auxilio fieri non potest, nam in hoc sensu nulla vera contemplatio Dei, etiamsi sit cum conversione ad phantasmata, potest naturaliter fieri, cum consistat in operationibus supernaturalibus, quæ sine gratia fieri non possunt. Intelligimus ergo etiam cum ordinario auxilio gratiæ non posse naturaliter fieri, id est secundum modum naturæ consentaneum. Gratiæ enim licet elevet naturam ad operationes supernaturales, tamen secundum legem ordinariam servat modum operandi consentaneum naturæ, quoad fieri potest, et ita non elevat intellectum ad operationem supernaturalem, nisi movendo etiam phantasiam, ut illi subministret, prout potest.

4. *Secunda assertio.* — *Ratio a priori.* — Secundo, nihilominus fatentur omnes Theologi, non implicare contradictionem elevari mentem hominis in hac vita ad hoc genus contemplationis, in quo intelligibile compleetur sine ullius sensus cooperatione. Ratio a priori est, quia hæc necessitas cooperationis phantasiæ, dum intellectus noster operatur, non est tam essentialis vel intrinseca, ut repugnet impediri divina virtute, et confortari intellectum hominis ad operandum sine ullius sensus interni vel externi cooperatione; ergo. Antecedens patet, quia illa cooperatio phantasiæ est realiter distincta ab operatione intellectus, et non est causa per se illius, sed ad summum solet esse occasio vel excitatio quædam ex parte objecti, et sæpe est potius quasi effectus; nam postquam intellectus jam est informatus specie abstracta a phantasmibus, et illa utitur, secum rapit imaginationem ad cooperandum, neque alias modus dependentia ibi excogitari potest; in illis autem nulla appareat intrinseca dependentia,

sed est sympathia quædam naturalis potentiarum, quam Deus potest facile impeditre.

5. *D. Thomæ opinio.* — *Alius modus abstractionis a sensibus in contemplatione.* — Quod etiam inductione patet; nam intellectus hominis conjunctus elevatur interdum ad claram Dei visionem, in qua certum est cooperari sine conversione ad phantasmata. Imo significat D. Thom. 2. 2, q. 175, artic. 4, impossibile esse animum videntis Deum in corpore mortali, pro tunc aliquid per sensus externos vel internos cognoscere, de quo infra dicimus; nunc enim nobis satis est, in illo genere elevationis operari intellectum sine cooperatione alicujus sensus. Et hujusmodi putat D. Thomas fuisse raptum Pauli et Moysis, et alii attribuunt etiam S. Benedicto, de quo alias. Secundo, contingit hæc elevatio per contemplationem procedentem a scientia infusa per se, qualis fuit in anima Christi; et, licet non constet certo fuisse communicatam alteri homini per modum habitus, pietamen credi potest aliquam illius participationem fuisse infusam Beatæ Virginis, vel Joanni Baptiste, ut alibi diximus. Et multis aliis credibile est communicari, saltem per modum actus, ut sentit D. Thom., quæst. 13 de Veritate, artic. 2, ad 9, ubi ait hanc elevationem extra visionem Dei claram interdum fieri *per alias intelligibiles immissiones, quod est* (inquit) *proprium Angelorum.* In quo verbo indicat, illas esse immissiones per se infusas. Subditque hujusmodi fuisse soporem Adæ, quando formata est Eva de costa ejus; nam juxta Glossam Genes. 2: *Ille sopor fuit extasis menti Adæ immissa, ut mens ejus particeps Angelicæ curie, et intrans in sanctuarium Dei novissima inteligeret.* An vero alius Prophetis hic modus intellectualiter cognoscendi et videndi divina interdum communicatus sit, non constat; scilicet vero nunc est quod non repugnet. Imo, tertio etiam modo potest hoc contingere sine infusione scientiae per se infusæ, per solam elevationem intellectus ad utendum speciebus a sensibus acceptis sine actuali cooperatione phantasiæ; nam hoc etiam non repugnare probat ratio supra facta, licet de usu, et de tali divina operatione non constet.

6. *Tertia assertio.* — *Advertentia quædam in contemplativer.* — Tertio, addendum est hunc modum elevationis et contemplationis non posse ducere originem propriam et quasi physicam ex operatione ipsiusmet hominis cooperantis etiam divinæ gratiæ. Probatur, quia ille modus operandi est omni-

no supra naturam, non solum quoad gradum operationis, sed etiam quoad modum operandi; non ergo potest inchoari ab homine. Et declaratur in hunc modum. Quia, licet nulla operatio supernaturalis possit simpliciter inchoari ab homine, quia oportet ut initium sit ex Deo, tamen postquam homo est excitatus per divinam gratiam ad contemplationem fidei, potest suo modo homo sese applicare ad illum actum, et eum in suo genere inchoare cum divino adjutorio. Non potest autem etiam hoc modo conari ad operandum, et contemplandum divina, cum abstractione ab omnibus sensibus, etiam internis; quia quo magis attendit per intellectum, eo magis etiam per phantasiam cooperatur, ut facilior sit intellectus applicatio et apprehensio; ergo nunquam per hunc modum operandi potest homo pervenire ad hoc genus contemplationis. Dixi autem hoc esse intelligentium de propria et physica origine, quia moraliter, et per modum meriti potest homo interdum ita cooperari divinæ gratiæ modo sibi connaturali, ut mereatur elevari a Deo ad hanc altiorem contemplationem, sicut elevatur interdum ad alia miraculosa opera facienda. Sed in hoc etiam observare imprimis oportet, hoc genus elevationis vel intelligentiæ, non solum petendum non esse, nec desiderandum, verum neque ullo modo procurandum aut intendendum per propria opera; quia esset genus quoddam vanitatis et superbiæ, et de se valde expositum illusionibus et deceptionibus. Deinde arbitror hoc genus gratiæ rarissime concedi, nisi ob singulare aliquod privilegium, aut magnam utilitatem publicam, quia Deus suavi modo omnia disponit, et non facit hæc miracula sine magna causa. Quapropter non est quod hoc genus contemplationis numeretur inter modos orandi materialiter, qui usu venire solent, et ad proxim vel profectum nostrum conferre possunt.

7. *Quarta assertio.* — Quarto, principaliter dicendum est, si in contemplatione tantum fiat abstractio a sensibus externis, durante cooperatione phantasiæ, illam sine miraculo contingere posse cum divina gratia in altissima contemplatione. Declaratur, nam, ut dicebam, hæc abstractio duplex excogitari potest: unam actualem voco, aliam etiam aptitudinalem. Prior est, quando mens interius contemplatur, cooperante phantasia, exteriores autem sensus nihil actu sentiunt; posterior est, quando, attendente intellectu, et se-

cum rapiente phantasiam ad suam contemplationem, exteriores sensus non solum nihil actu sentiunt, verum etiam ita ligati sunt, ut nihil sentire aut percipere valeant, etiamsi a quolibet objecto sensibili vehementer immittentur, vel intentionaliter, vel materialiter. De hac posteriori abstractione dicemus in sequenti capite, nunc de priori tantum assertionem intelligimus.

8. *Probatio assertio.* — *Alia confirmatio.* — Sic autem intellecta conclusio facile probatur, quia est non solum possibilis illa abstractio a sensibus, sed etiam est ordinaria, et maxime consona divinæ contemplationi, imo ad illam quodammodo necessaria. Declaratur, quia imprimis actus sensuum externorum per se necessarii non sunt ad actualem mentis operationem; quamvis enim oporteat utilia actus externorum sensuum præcedant, quoniam per eos sumuntur phantasmata, imo et materia meditationis seu contemplationis per eos applicari solet, tamen cum actu mens interius colligitur, non indiget actuali cooperatione sensuum externorum, ut usu ipso constat etiam in meditatione speculativa cujuscumque scientiæ, vel practica consideratione artis aut prudentiæ. Et ratio est, quia sensus externi pendunt ab actuali immutazione objectorum externorum; mens vero quoad suas internas actiones non pendet ab illa actuali immutatione. Et ideo Aristoteles non dixit intellectum, cum intelligit, converti ad sensum, vel sensibilia externa, sed ad phantasmata. Non est ergo in nostris actibus mentalibus tanta dependentia a sensibus externis, neque experientia ipsa aliud nos docet. Deinde operationes externorum sensuum non solum per se necessariæ non sunt actualiter ad mentis considerationem, verum potius parentia eorum liberiorem relinquat animam ad mentis operationem, et e converso interna mentis consideratio abstrahit animam ab his actionibus externis; utrumque constat experientia, et consilio sapientum, ac ratione; quia vis animæ nostræ limitata est, et facile per sensus distrahitur, et quasi dissipatur; ut ergo ad unam mentis considerationem colligatur, optimum est claudere sensum fenestræ, et interius tantum meditari. Et similiter e contrario, cum interius anima nimium ad aliquid attenta est, solet ita exteriores sensus relinquere, ut praesentia non videat neque audiat. Quod ex Aristotele refert Gerson, tract. de Monte contemplat., c. 31, ubi alia exempla de hoc refert, alphab. 74, litt. Q.

Hinc Dionys., in Myst. Theol., monet sensus relinquere, et sensibilia omnia, ut contempletur Deus. Idemque monet Greg., lib. 5 Moral., c. 22, et passim alii Sancti, qui de hac materia scribunt. Hoc enim (ut dixi) non est proprium perfectæ contemplationis, sed puræ orationi mentali commune est.

CAPUT XV.

UTRUM MENTIS CONTEMPLATIO INTERDUM IMPEDIAT VI ET EFFICACIA SUA OPERATIONES SENNAM EXTERNORUM?

1. *Quid sit extasis.* — *De triplici extasis genere.* — Consequenter dicendum superest de alio modo derelinquendi sensus externos, non solum actualiter, sed etiam aptitudinaliter, quia nimis sensus externi non solum non operantur, sed etiam ita sunt impediti, ut nec operari possint, nec per externa objecta, quantumvis vehementia, excitari. Et hic, ut existimo, est proprius mentis excessus, seu elevatio, qua extasis nominatur, et frequenter accidit in perfecta contemplatione, ut mox ostendemus. Et de hac intelligi potest quod Dionysius ait, c. 4 de Divinis nominibus, *quod amor extasim facit*, quia divinus amor abstrahit, et separat animam a sensibilibus. Potest autem id tripliciter intelligi. Primo, de separatione per solam intentionem, et hoc modo extasis non excludit actualem cognitionem, et usum sensibilium rerum, sed elevat intentionem, ut, scilicet, dum quis exterioribus rebus et sensibus utitur, tota sua intentione divinis rebus inspicendi et diligendi vacet, id est, ut his sensibilibus solum propter Deum utatur. Atque ita exposuit D. Thomas, q. 3 de Verit., art. 2, ad 9: *Et sic (inquit) in extasi est quilibet divinorum contemplator et amator.* Unde addo, in hac extasi esse spiritualem virum, non solum cum meditatur vel mentaliter orat, sed etiam cum exteriori operatur et studet, nam per intentionem omnia in Deum refert. Hæc vero interpretatio valde lata et quodammodo metaphorica est.

2. *Bonaventuræ de extasi descriptio.* — Alio ergo modo potest id intelligi de abstractione per actualem separationem ab usu externorum sensuum, de qua in præcedenti puncto locuti sumus. Illam enim extasim sine dubio etiam facit divinus amor, quia querit modum quo liberius et quietius Deo fruatur, ad quod multum juvat suspensio actualis externorum

sensuum. Unde Greg., lib. 5 Moral., c. 22 : *Ad contemplanda (inquit) interna nemo perducitur, nisi ab his quæ exterius implicant, studiōse substrahatur.* Et cap. 20 : *Occultatur (inquit) ut audiat, et audit ut occultetur, quia et subtracta a visibilibus invisibilia conspicit, et repleta invisibilibus visibilia perfecte contemnit.* Hanc etiam extasim videtur describere Bonav., tom. 2, tractat. de Septem gradibus contemplat., cum ait : *Extasis est, deserto exteriori homine, sui ipsius supra se voluptuosa quædam elevatio ad superintellectualē divini amoris fontem.* Et statim refert verba Dionysii; possetque facile illa descriptio applicari ad tertium modum elevationis mentis, quam juxta communem usum nomen extasis significat.

3. *Formalis sensus dubii.* — Tertio ergo dicitur divinus amor facere extasim, quando est ardens, et ita rapit animam in Deum, ut sensus externos quodammodo relinquat, ita ut nihil percipere valeant, dum illa mentis elevatio durat; hoc autem facit non quilibet amor, sed valde perfectus et extaticus, ut attigit Bonav., opusc. de Septem itinerib. aëter., dist. 4, art. 4, cum Bernard., lib. de Praecept. et dispens. Est ergo dubium hujus loci proprium, an hujusmodi extasis eveniat in contemplatione naturaliter ex vi propria operationum in quibus contemplatio consistit. In quo non directe queritur an possit fieri tanta suspensio sensuum sine auxilio gratiae, nam si operationes ipsæ contemplationis non possunt sine gratia fieri, nec suspensio sensuum fiet sine gratia. Formalis ergo sensus dubii est, an ex vi talis operationis sequatur naturaliter talis abstractio a sensibus; simul tamen tractabimus an ex contemplatione naturali, viribus naturæ facta, imo et peccaminosa, possit sequi talis suspensio sensuum connaturaliter.

4. Igitur quod non sequatur naturaliter extasis ex contemplatione, quantumcumque perfecta, suaderi potest, primo, quia si sequeatur naturaliter, maxime sequeretur ex visione beatifica communicata animæ informantia corpus mortale; sed ex illa non sequitur; ergo ex nulla contemplatione sequitur. Major patet, quia illa est summa contemplatio, et maxime videtur rapere totas vires animæ in Deum. Minor autem probatur, quia Christus Dominus habuit illam visionem toto tempore vitæ mortalis sine ulla abstractione a sensibus. Item animæ Beatorum unite corporibus non habebunt suspensionem a sensuum

actionibus ratione visionis. Est autem in eis eadem ratio quantum ad hoc, quod omnes vires animæ rapiuntur in illa visione, et vix ad illam sufficiunt. Secundo argumentor, quia si vis contemplationis posset naturaliter ita suspendere sensus externos, eadem ratione, aucta intensione et attentione contemplationis, posset suspendere eodem modo sensus internos, non solum ut non operentur, verum etiam ut nec operari possint, quod tamen est falsum, ut ex dictis constat. Sequela patet, quia si potest contemplatio ita ligare sensus externos, ideo est quia veluti absorbet vires animæ, ut non possit simul extra sentire; ergo eadem ratione, crescente intellectuali attentione et affectione, potest ita absorbere vires animæ, ut nec interius sentire seu phantasiari valeat.

Addit, eodem modo posse inferri, vi contemplationis intensæ posse ita suspendi vires animæ vegetativæ, ut nihil operentur, ac proinde ut efficiant hominem immortalem, si perpetuo in illo contemplationis actu perseveret. Poterit autem facile perpetuo durare, quia si corpus nihil operatur, non est unde fatigetur. Tandem hinc etiam sequitur, secluso ordine gratiae, posse hominem per vires naturales sui ingenii in extasim rapi per altissimam speculationem.

5. *Supposita gratia contemplationis perfectæ, naturaliter posse sequi extasim in sensibus saltem externis.* — Nihilominus probabilius videtur, supposita gratia perfectæ contemplationis, ex illa naturaliter seu connaturaliter sequi posse extasim, saltem quoad dictam suspensionem sensuum externorum. Itaque, licet hæc ipsa suspensio et extasis inter dona gratiae computanda sit, quia revera sequitur ex efficacia gratiae, tamen connaturaliter sequitur ex priori gratia, ita ut non sint duæ gratiae ita distinctæ ut non sint connexæ inter se, sed una ab alia naturaliter profluat. Ita sentit D. Thomas 2. 2, q. 175, art. 2, ubi hanc vim extasim faciendi maxime videtur attribuere vehementia affectus; additvero in solutione ad secundum, vehementiam affectuum causare extasim, quatenus causat excessum cognitionis, quo mens ad intelligibilia vehementer rapitur alienata a sensibus. Ubi hoc etiam Cajetanus adnotavit. Idem late Abulens., Genes. 13, q. 400, et Paradox. 3, q. 46; Molin., 1 p., q. 12, a. 11, et alii, quos statim referam. Ratio unica est illa, quia virtus animæ est finita, et absorpta vehementer in superioribus ac internis actionibus, et non potest simul ad inferiores et externas descendere.

Quæ ratio solvendo difficultates explicanda magis est et confirmanda. Favet etiam experientia, quæ est tam frequens, ut indicet esse connaturalem effectum, et non miraculosum, quia non sunt multiplicanda miracula sine necessitate.

6. *Confirmatio.* — Addo tandem, propter objectionem quamdam supra factam, et ad majorem hujus rei confirmationem, hoc genus extasis sequi posse ex vi naturalis contemplationis, etiamsi fiat per solam speculationem sine affectu. Hoc sentit Cajetanus, et favet ibi D. Thomas d. q. 175, art. 1 et 2; tradit Mar. Ficin., lib. 13 de Immort. anim., c. 14; et videtur colligi ex historia de Restituto, de quo refert August., 14 de Civit., c. 24, quod ad nutum suum rapiebatur; quamvis enim (ut August. significat) non omnino privabatur sensatione externa, tamen vix aliquid sentiebat. Item de Trismegisto, et Socrate, et Platone ferunt in contemplatione rerum divinarum solitos fuisse illo modo suspendi. Et alia refert Gerson., in Opusc. de Monte contemplat., c. 31, alph. 74, litt. Q. Hæc autem nec divinæ gratiæ supernaturali cum fundamento attribuere possumus, nec facile sunt dæmonis operationi adscribenda; quia, licet non sit dubium quin possit dæmon hoc modo sensus ligare, vel obstruendo vias spirituum animalium, vel omnes illos spiritus in phantasia retinendo, tamen ubi non apparent signa vel effectus operationis dæmonis, non oportet illi talem effectum semper adscribere. Ratio vero est, quia si anima totam suam vim et attentionem colligat ad interiores actus, tunc tota virtus naturalis ejus ita occupabitur, ut sensibus externis non attendat, nec spiritus ad sentiendum necessarios illis ministret. Confirmatur ex differentia, quæ supra postulabatur inter intellectum respectu phantasiæ, et phantasiæ respectu sensuum externorum; nam phantasia in sua actuali operatione non ita pendet ab actuali operatione sensus exterioris, sicut intellectus pendet a phantasia, ut docet D. Thomas, 1 p., q. 184, a. 1, ad 2; cuius ratio est, quia phantasia non tantum est capax cognitionis intuitivæ, sed etiam abstractivæ, et ideo operari potest quando exteriores sensus non possunt operari, et ita non pendet ab illis. Hinc vero e contrario fit, ut, quoties intellectus naturaliter operatur, secum consequenter ferat phantasiæ propter colligationem utriusque potentiae in eadem anima, et quia ex parte phantasiæ non est impedimentum, cum possit abstractive operari, et alioqui

juvat intellectum conjunetum, ut facilius possit suos conceptus instar phantasmatum formare. Ex hac ergo doctrina sequitur, ut intellectus nimium attendens ad suam speculationem secum rapiat phantasiam cum proportionata attentione, phantasia vero non sic ferat secum sensus externos, sed potius illos deserat; ergo potest illa attentio naturalis esse tanta, ut fiat extasis perfecta ab omnibus sensibus externis. Verumtamen hæ rationes solum probant consecrationem illam esse naturalem ex hypothesi, quod anima applicet totam suam vim ad internam considerationem. An vero possit ipsa sola sua virtute naturali vehementer applicare attentionem suam internam, non constat. De hoc vero dicam inferius.

CAPUT XVI.

UTRUM SALTEM INTUITIVA CONTEMPLATIO DEI PER VISIONEM BEATAM MORTALI HOMINI CONCESSAM NATURA SUA EFFICIAT EXTASIM IN SENSIBUS EXTERNIS?

1. *Prima opinio.* — Hæc dubitatio petitur in prima ratione dubitandi in superiori capite proposita, quæ peculiarem habet difficultatem, et ideo in hoc cap. expedienda est. Est ergo prima sententia affirmans, per visionem beatam abstrahi omnino animam ab usu sensuum in mortali corpore. Ita D. Thomas, 1 p., q. 12, art. 14, et 3 contra Gentes, c. 47, et 2. 2, q. 175, art. 4; et sequitur Abulens., lib. 2 Paralip., c. 1, q. 48, ubi ait ideo raptum fuisse Paulum, quia non poterat videre Deum, et sensibus uti; et D. Thomas ad id declarandum duplici uititur principio. Unum est, in omni operatione in qua intellectus humanus abstrahitur a phantasmatis, necessario etiam abstrahi a sensibus, quia intellectus humanus non convertitur ad sensibilia, nisi quatenus cognoscit per species sumptas ex phantasmatis. Unde quia in Dei visione maxime elevatur intellectus ad cognoscendum absque specie sumpta ex phantasmatis, ideo necesse est ut in illa visione abstrahatur a sensibus.

2. Si quis autem recte consideret, ex hoc discursu solum potest inferri abstractio quædam, quam vocare possumus negativam, non autem positivam, id est, concluditur optime intellectum conjunetum, si elevetur ad vindendum Deum, non indigere ad illam visionem usu alicuius phantasmatis, nec cooperazione alicuius sensus interni vel externi, et